

En tingsrätts långsamma handläggning av två tvistemål, bl.a. risken för att domstolen blir en "brevlåda" för parternas skriftväxling

Initiativet

Med anledning av iakttagelser som gjordes under handläggningen av ett klagobesvär (dnr 4725-2002) beslutade dåvarande chefsjustitieombudsmannen Claes Eklundh att ta upp Stockholms tingsrätts handläggning av två tvistemål till utredning i ett särskilt ärende.

Utredning

I ärendet granskades dagboksbladen i målen samt vissa ytterligare handlingar.

Ärendet remitterades till tingsrätten för upplysningar och yttrande om orsaken till att målen, som kom in år 1999, ännu inte var avgjorda.

Tingsrätten (lagmannen AA) kom in med ett remissvar till vilket var fogat yttranden från tf. chefsrådmannen BB och rådmannen CC.

CC

Målen är företagna till gemensam handläggning. De är utsatta till huvudförhandling den 8 maj 2003. Handläggningen av målen har varit tidsödande av orsaker främst hänförliga till kärandens person. Ett otal yrkanden och synpunkter har inkommit. Käranden har tillfrågats om att ställa ombud för sig. Under en tid hade han också ombud men denne avträdde. Käranden uppgav därefter att han skulle ställa nytt ombud för sig. Det har dock tyvärr inte blivit något av med detta.

På grund av rådande arbetsförhållanden har det blivit nödvunget att prioritera mål. Det är därvid svårare att prioritera mål där part inte medverkar till att få målen avgjorda än mål där parterna är angelägna om att målen handläggs.

BB

Jag har inte deltagit i målen handläggning och har därför ingen närmare kännedom om dem. En snabb genomgång av akterna och dagboksbladen ger dock vid handen att den främsta orsaken till att handläggningen av målen blivit tidsödande torde vara den som CC uppgett. En annan orsak synes vara de många anstånden med att inkomma med yttranden som begärts av kärandens dåvarande ombud och därefter av käranden personligen. Det är visserligen tingsrätten som har beviljat anstånden. Det är emellertid förställigt om tingsrätten i det arbetsläge som råder prioriterar de mål där båda parterna är angelägna om ett snabbt avgörande framför de två nu aktuella målen.

I detta sammanhang bör påpekas att den avdelning där målen handläggs, avdelning 9, även är miljödomstol. 60 % av målen på avdelningen är miljömål. Däribland finns åtskilliga mycket komplicerade och omfattande ansökningsmål som rör stora industriella utbyggnader av utomordentlig betydelse för landets näringsliv. Domarna på avdelningen är fullt sysselsatta med handläggningen av dessa mål. Ändå är balanserna besvärande, vilket nyligen föranlett representanter för näringslivet att uppvakta miljöministern och kräva mera resurser till handläggningen av miljömålen. Hon uttalade stor förståelse för näringslivets krav.

Mot denna bakgrund är det förståeligt att handläggningen av de två nu aktuella målen inte högprioriterats.

AA

Jag kan konstatera att målen har varit svåra att handlägga. Käranden förefaller inte ha medverkat till en effektiv handläggning. Ombudsbyten och därmed återkommande anstånd har förekommit på kärandesidan. Även sjukdom har åberopats från kärandens sida. På svarandens sida finns ett ombud som på grund av stor arbetsbelastning beviljats ett antal anstånd. Avdelningen synes dock ha använt de medel som finns för att skynda på handläggningen. Förberedelsen är nu avslutad och målen är utsatta till huvudförhandling. Att avdelningen vid arbetstoppar har tvingats att prioritera handläggningen av andra och mer krävande mål är en åtgärd som jag har förståelse för. Sammanfattningsvis delar jag därför den bedömning som BB har gjort.

I ärendet har därefter inhämtats att målen skrevs av den 8 maj 2003 sedan parterna träffat en förlikning.

I ett beslut den 20 februari 2004 anförde *chefsJO Melin* följande.

Bedömning

Målen, som skrevs av den 8 maj 2003, inleddes vid tingsrätten den 12 februari 1999, då de på kärandenas begäran överlämnades från kronofogdemyndigheten. Målen handläggningstid vid tingsrätten kom således att uppgå till drygt fyra år.

Svarandepart i de båda målen var ett aktiebolag och som kärande uppträdde i det ena målet en fysisk person som också var företrädare för kärandebolaget i det andra målet.

Sedan målen inkommit till tingsrätten förekom viss skriftväxling och den 11 januari 2000, ett knappt år efter det att målen inkommit, hölls ett sammanträde för muntlig förberedelse. Det kan beträffande tiden efter sammanträdet konstateras att skriftväxlingen i målen varit förhållandevis omfattande. Bland annat förelades parterna att skriftligen yttra sig över vad motparten anfört vid ett relativt stort antal tillfällen. Vidare framgår av dagboksanteckningarna att rätten beviljade parterna upprepade anstånd med att komma in med begärda yttranden eller uppgifter. Vid ett flertal tillfällen har tingsrätten behövt påminna om att förelägganden inte följts och att beviljade anstånd löpt ut. Den 4 februari 2002 meddelade rätten parterna i ett föreläggande att förberedelsen skulle anses avslutad den 28 februari 2002. Därefter framställde kärandena ett yrkande om edition som avslogs av rätten den 27 november 2002. Målen sattes sedan ut till huvudförhandling den 8 maj 2003. Vid handläggningen av ett tvistemål utövar domaren såväl materiell som formell processledning. Den materiella processledningen består bl.a. i att rätten skall verka

för att tvistefrågorna blir klarlagda (jfr 42 kap. 8 § andra stycket RB). Till den formella processledningen hör rättens skyldighet att se till att handläggningen av ett mål inte i onödan drar ut på tiden (jfr 42 kap. 6 § tredje stycket RB). Det är av stor vikt att en domare agerar med fasthet vid utövandet av den formella processledningen och att han eller hon är aktiv under förberedelsen (Fitger, Rättegångsbalken, del 3 s. 42:21 f.).

Tingsrätten har angett att handläggningstiden kom att förlängas på grund av vissa förhållanden, bl.a. omständigheter hänförliga till kärandens processföring och att denne under del av handläggningstiden inte hade ombud. Vidare har anförts att parterna begärde och beviljades anstånd samt att avdelningen hade en sådan arbetsbelastning att man tvingades att prioritera andra mål.

Jag har förståelse för att parternas processföring kan medföra att handläggningen av tvistemål drar ut på tiden och att tingsrätten måste prioritera vissa mål framför andra. Det är emellertid viktigt att förberedelsen inte inskränks till att låta parterna växelvis yttra sig över varandras skrivelser. Det finns då risk för att domstolen endast blir en ”brevlåda” för parternas skriftväxling. Som redan antytts är det rätten som har ansvar för att målet förs framåt även om en av parterna inte medverkar på önskvärdt sätt. Sådana mål ställer ofta särskilda krav på att rätten agerar med fasthet vad gäller såväl formell som materiell processledning.

Det finns skäl att understryka vikten av att rätten, om parter eller ombud inte följer rättens förelägganden eller på annat sätt förhalar förberedelsen, använder de medel som rättegångsbalken tillhandahåller. Som exempel kan nämnas s.k. stupstocks föreläggande och möjligheten att meddela att förberedelsen vid en viss senare tidpunkt skall anses vara avslutad (42 kap. 15 och 15 a §§ RB) liksom möjligheten att hålla ytterligare ett eller flera sammanträden för muntlig förberedelse i situationer då parternas processföring gör det svårt att effektivt driva förberedelsen framåt genom ett skriftligt förfarande. Jag har noterat att tingsrätten efter cirka tre år utfärdade ett föreläggande till parterna att förberedelsen skulle anses avslutad vid viss tid.

Sammanfattningsvis konstaterar jag att handläggningstiden, även med beaktande av den höga arbetsbelastningen och parternas processföring, har varit för lång och att förberedelsen borde ha kunnat koncentreras mer. Med dessa synpunkter avslutas ärendet.